

TAKDİM

Ülkemizdeki analitik felsefeye olan ilgi geçici bir rüzgâra mı işaret ediyor? Yoksa bir birikimin tepesini mi görmeye başladık? Bir süredir analitik felsefe geleneğine dair Türkçe felsefe literatüründe yükselen bir ilgi olduğunu söylemek mümkün. Fakat bu ilginin neden ve nasıl ortaya çıktığı ile bugünkü durumu üzerine bir araştırma yapıldığında bazı duraklar ne yazık ki gözden kaçmaktadır.

Analitik felsefenin bilhassa mantıksal pozitivizm olarak ülkemizde kendini ilk gösterdiği dönem ve *ilk kırılma noktası*, Hans Reichenbach'ın İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümünde faaliyet gösterdiği 1933-1938 arasıdır. Reichenbach, Nazilerin iktidara gelmesi sonucu ülkemize iltica etmiş ve 1938 yılında ABD'ye göç edene dek çalışmalarına devam etmiştir. Reichenbach'ın mantık, fizik felsefesi ve bilim felsefesi ağırlıklı felsefi çalışmaları, onun öğrencileri olan H. Vehbi Eralp, Nusret Hızır, Cemal Yıldırım, Hüseyin Batuhan ve Teo Grünberg gibi isimler tarafından daha da ileriye taşınmıştır. Bu açıdan bakıldığında, zaten 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmış olan analitik felsefe geleneğinin önemli isimlerinden biri olan Reichenbach'ın ülkemizde çalışmalar yapması ve birçok yerli felsefecinin ondan ders almış olması, analitik felsefenin bu topraklara o kadar da yabancı olmadığına işaret etmektedir.

Sözünü ettiğimiz dönemde, analitik felsefe geleneğine dair genellikle bilim felsefesi, dil felsefesi ve mantık gibi alanlarda yoğunlaşan ama bu alanlarla sınırlı kalmayan bir birikim elde edilmişti. Sözünü ettiğimiz yerli felsefecilerden bizzat ders alma imkân bulmuş olan Arda Denkel'in çalışmaları, Türkiye'deki analitik felsefenin soy ağacına dair *ikinci bir kırılma noktasına* denk düşmektedir. Görüldüğü üzere karşımızda organik bir gelişim var. Reichenbach'ın öğren-

cileri olan Teo Grünberg, Hüseyin Batuhan ve Cemal Yıldırım gibi felsefecilerden ders almış olan Denkel, döneminin en etkili analitik filozoflarından biri olan Peter Strawson yönetiminde Oxford Üniversitesinde “İletişim ve Anlam” üzerine çalışmalar yaparak ve Avrupa Analitik Felsefe Derneğinin (ESAP) yürütme kurulu üyeliği ve bu oluşumun Türkiye temsilciliğini yürüterek bu organik gelişmenin sınırları genişletmiştir. Denkel’in 1982’de Boğaziçi Felsefe Bölümünün kurulmasında büyük rol oynaması ve bölümün ilk bölüm başkanlığını yapması, İstanbul Üniversitesi ve ODTÜ’nün yanı sıra Boğaziçi Üniversitesinin de analitik felsefenin akademilerimizdeki kökeni üzerine yapılan bir çalışmada gözden kaçırılmaması gerektiğini bize hatırlatıyor.

Geriye dönüp şöyle bir baktığımızda ya Reichenbach ya da Arda Denkel ile bir şekilde temas etmiş olan veya bu analitik felsefe birikimiyle etkileşim hâlinde olan fakat elbette çalışmaları bununla sınırlı olmayan, kendilerine has felsefi bir kavrayış ve azim ile felsefe yaparak yüksek standartta yayınlar kaleme almış olan Gürol Irzık, Murat Aydede, David Grünberg, Selim Berker, İlhan İnan gibi isimlerden de söz etmemiz gerekiyor.

Unutmamak gerekir ki 1970’lerden beridir çağdaş analitik felsefede yer alan en tartışmalı meselelerden bazıları din felsefesi disiplininde –‘teistik dönüş’ isimlendirmesiyle– yürütülmektedir. Ülkemizde Mehmet Aydın’ın hazırladığı ve ders kitabı olarak 1976 gibi erken bir tarihte “Din Felsefesi” başlığıyla okutulan metin de bu açıdan kurucu niteliktedir. Türkiye’de analitik felsefenin soy kütüğüne baktığımızda *üçüncü bir eş kırılma noktası* olarak bu noktayı gözden kaçırmamak gerekir. Uzun bir süredir yalnızca din felsefesi değil, aynı zamanda analitik metafizik ve analitik epistemoloji alanlarında da ilahiyat fakültelerinde muazzam çalışmalar yapılmaktadır. Bu fakültelerdeki analitik felsefe eğilimli çalışmalar yalnızca din felsefesi merkezli olmayıp zaman felsefesi, çağdaş epistemoloji, etik, dil felsefesi ve daha birçok alanla ilişkili meseleleri ele almaktadır.

Bugün artık ODTÜ, Boğaziçi Üniversitesi, Koç Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi ağırlıklı olmakla bir-